

HAJDÚVÁROSI VÉGRENDELETEK ÉS OSZTÁLYLEVELEK

Rácz István

Végrendeletek az örökgyógy, osztálylevelek pedig az örökösök után maradtak az utókorra. Végrendelkezésre a hagyományozó életének az alkonyán került sor, osztályleveleket pedig a testáns végtisztessége után szerkesztettek az örökösök. Valójában mindkét forrástípust vagyoneletrának tekinthetjük. Lényeges különbség közöttük, hogy a végrendelet csak a vagyoneletráit, domináns elemeit (ingatlanok és állatállomány) emeli ki s az egyéb ingóságokról rendszerint csak utalásszerűen és összefoglaló jelleggel szól. Az osztálylevél viszont tétélesen letrárba veszi az örökölt vagyoneletrát, s gyakran a becstült árát is feltünteti. Kutatási tapasztalatok szerint a végrendeleteket általában nem követték külön osztálylevelek. Erre is volt ugyan példa, de csak ritkán. Az utódok legtöbbször olyan esetekben készítettek osztályleveleket, ha nem maradt fent végrendelet. Egyetlen örökös esetében azonban erre nem volt semmi szükség. Családonként tehát nem szorosán egyívétartozó dokumentumokról van szó. Ám szélesebb vetületű gazdasági és társadalomtörténeti kutatás során jól kiegészítik egymás vallomásait: az egyik vagy a másik rendelkezésre áll.

Számszerűségében is megbízhatóbb társadalmi keresztmetszet ábrázolásához a különböző helyi és országos összeírások adatsoraiból meríthetünk támpontokat, amelyek az összes adózó vagyoneletrai viszonyaira tekintettel vannak. Mégsem nélkülözhetjük a végrendeletek és osztálylevelek mondanivalóit. Az utóbbiak ugyanis — eltérően a különböző conscriptióktól — a vagyoneletrának nemcsak az adózható komponenseit veszik számba, hanem az adó alá nem vonható ingóságokat is. Emellett betekintést nyújtanak a hagyományozó vagy örökölő ingatlanok tulajdonviszonyaiba, gondolkodásmódjába, életmódjába, a vagyoneletrát és örökítést meghatározó tényezők összefüggésrendszerébe stb. Az ezekből nyert adatok segítségével aztán az összeírások meglehetősen nyers és hézagos statisztikai értékrendjét szociológiai igényességgel finomíthatjuk és kiegészíthetjük. Persze nem szabad felednünk, hogy a végrendelet és osztálylevél iratása nem volt kötelező, a hagyományozó vagy az örökösök önkéntes elhatározásán múlt a készítése. Ennél fogva a belőlük lesűrhető tanulságok csak a társadalom egy részére vonatkozhatnak és nem használhatók teljes értékű statisztikai dokumentációként. Önmagában véve ezért csupán a végrendeleteket és osztályleveleket statisztikai jellegű anyaggá formálni rendkívül nehéz és sok veszélyt hordoz magában, erre talán különböző módszertani kísérletezgetések után később kerülhet csak sor.

A végrendeletek és osztálylevelek történeti fejlődéséről, jellegzetes vonásairól a

Hajdú-Bihar megyei Levéltár Forráskiadványai 8. és 9. számában részletesen szólnak, ezért most nem kívánunk ismétlésekbe bocsátkozni.¹

A hajdúvárosok levéltárában található végrendeletek és osztálylevelek történeti felhasználásáról azonban néhány gondolatot érdemes felvetni. Szükségesnek mutatkozik ez azért, mert a feudális rendszerben minden jogi közösség sajátos arcú társadalommá formálódott s ezek a karakterisztikus vonások a végrendeletekben és osztálylevelekben is szükségszerűen tükröződtek. Természetesen — miként ezt a debreceni hasonló profilú forrásanyag esetében is tettük — nem tartjuk feladatunknak az összes jellegzetesség számbavételét, csupán a legjellemzőbbekre hívjuk fel a figyelmet. És ami még ennél is fontosabb: a hajdúvárosok kutatóinak érdeklődését szeretnénk felkelteni e sokatmondó és mindmáig alig érintett forrástípusok iránt.

A Hajdú-Bihar megyei Levéltár Hajdúböszörményi Fiókjában három hajdúváros — Hajdúböszörmény, Hajdúnánás és Hajdúdorog — állagában található külön-összegyűjtve végrendeletek és osztálylevelek,² a másik három hajdúváros — Hajdúszoboszló, Hajdúhadház és Vámspércs — anyagából ezideig még szórványosan sem kerültek elő ilyenek. Annál becsesebbnek kell tartanunk a meglevőket, hiszen ezek jellegmeghatározó vonásokat őriztek meg, amelyeket analógiás anyagként is alkalmazhatunk tendenciák érzékeltetéskor. Természetesen azoknál a városoknál, amelyeknél ma hiányoznak az örökítési forrástípusok, korántsem azt jelentette, hogy egykoron ne ismerték volna azokat. Sokkal inkább arra gondolhatunk, hogy a hányatott sors levéltárpusztító áldozatává estek.

A végrendeletek és osztálylevelek forgatása közben talán legszembetűnőbb az egyes helységek településszerkezetének jellegmeghatározása. Az ingatlan legszilárdabb része a hajdúvárosokban is ősidők óta a belső telek volt s ennek mindig megjelölik a helyét, ha pontosabban nem, legalább városrészenként. A végrendelezők és örökösök megnyilatkozásából világosan kiderül, hogy a hajdúvárosokban a kétbeltelkes települési rendszer vert gyökeret, de ez a XVIII—XIX. század fordulóján már erőteljesen kezdett felbomlani. A kizárólag gazdasági üzempont szerepét betöltő keretbe a gazdasági épületek mellé lakóházakat építettek. Hajdúdorogon Volasinovszky Ferenc 1820-ban — saját szavaival — „tulajdon magam szerzeménye kertemet, melyben lakom, magam építtetvén bele a házat is”, Mihály fiának hagyományozta.³ A nánási Pongor Sámuel 1837-ben szintén „a kertben találtató” maga építette házat testálta osztályos atyafaira.⁴ Böszörményben Somossy Miklós 1828-ban az „ősi kert” egyenlő arányban hagyta gyermekeire.⁵ Az örökítési iratok vallomásai tehát megerősítik Györffy István hajdúvárosok kertés jellegéről írott megállapításait,⁶ s emellett — mint-hogy zömmel a XIX. század első feléből származnak — felbomlásának a stádiumát is rögzítik.

A belső telek építményei között — a végrendeletek és az osztálylevelek szerint — legfontosabb szerep a lakóháznak jutott. A belső telket igazán a rajta levő házzal

1 *Rác István*: Debreceni végrendeletek 1595—1847. A Hajdú-Bihar megyei Levéltár Forráskiadványai. 8. sz. (Sorozatszerk.: *Gazdag István*) Db., 1983.; *Rác István*: Debreceni vagyoneleltárak 1717—1848. A Hajdú-Bihar megyei Levéltár Forráskiadványai. 9. sz. (Sorozatszerk.: *Gazdag István*) Db., 1984.

2 Levéltári jelzete az említett városok sorrendjében: HBmL. Hb. V. A. 1/e. és V. B. 42/f. 1., V. A. 302/g. 1., V. A. 102/f. 1.

3 1820. április 26-án kelt végrendelet. HBmL. Hb. (A továbbiakban külön nem jelölöm a levéltár nevét, mert valamennyi idézendő forrás ebből a levéltárból származik.) V. A. 102/f. 1.

4 1837. április 9-én kelt végrendelet. V. A. 302/g. 1.

5 Adattár 4. sz.

6 *Györffy István*: Az alföldi kertés városok. Hajdúszoboszló települése. Magyar nép — magyar föld. Bp., 1942. 153—186. old.

együtt tekintették értéknek. Jellemző módon szükségesnek tartották a lakóház minőségének a feltüntetését is, megjelölve, hogy az ócska vagy a végrendelező saját-maga építtette. A belső telek melléképületeit azonban már rendszerint nem részletezték, „minden épületeim”, „más épületeim” címszóval ellátva összevontan tüntették fel. Am a böszörményi Somossy Miklós a végrendeletében azt is szükségesnek tartotta elmondani, hogy a saját költségén a lakóháza mellé két deszkás sertésólat és egy sövény górért is csináltatott vagyis belső gazdasági üzemműközpontjának a főbb épületeit is megnevezte.⁷ Az általunk most közölt legrészletesebb vagyonleltár pedig — a böszörményi Karap családé — a vidi földön levő határbeli üzemműközpontokra, a tanyaakra is utal, jóllehet épületfajtaikat nem jelöl meg.⁸

A hajdúvárosokban a vagyont — miként a többi alföldi mezővárosban is — jól egészítették ki a malmok. Malomépítésre azonban csak a tehetősebbeknek nyíltott módjuk. Antza György dorogi lakos 1810-ben malmát Julis leányának hagyományozta s az értékére jellemző, hogy az 1500 forintnyi árából még Márta leányának is juttatott.⁹ A böszörményi Uzonyiak telkein pedig a XVIII—XIX. század fordulóján egy lisztelő- és egy kásamalom őrlötte, illetve tisztította az étetet s egy olajütő pedig sajtolta a különböző magvakat.¹⁰ Ismerve az őrlötetés ekorbeli rátáját, — tizenötöd része volt az őrlendő gabonának — elmondhatjuk, hogy a malmok számottevő bérért dolgoztak.

Jó tájékoztatást nyújtanak a végrendeletek és osztálylevelek a hajdúvárosok határhatalmi rendjéről is. A határbeli földeknek általában három fő típusát különböztetik meg: a telek- vagy szállás-, az ugar- és a réti földeket. A telek vagy szállásföld örök tulajdonba került szilárd telekrész, az ugar a forgó földek kategóriájába tartozott, a réti föld pedig osztatlan állapotú legelő és kaszáló volt.¹¹ Somossy Miklós Böszörményben 1817-ben is ilyen kategorizálás szerint osztotta szét gyermekei között a Rab Andrásról és Somossy Mihálytól szerzett telek után való szállásföldjeit, emellett ugar valamint réti kaszálóit.¹² De eszerint leltározták az ugyancsak böszörményi Karap Miklósné örökösei is a szétosztandó vagyont 1849-ben.¹³

Szembeötlő vonása a hajdúvárosokban a hajdútelkek határbeli tartozékainak szórtsága. Egy-egy hajdúvárosi lakos földje számtalan részre tagolódott, s ez nemcsak a nagyobb, hanem a kisebb gazdákra is érvényes. Gál Sándorné Nánáson 1854-ben a Lopóhalom járásban tizenkettedrész telek, a nagytilalmasi pusztán a Hosszúhátnál és a Görbe dűlőben 2—2 vékás földjéről rendelkezett az utódainak.¹⁴ A jómódú Karap örökösöknek pedig 1849-ben Böszörményben 39 helyen vették számba a földingatlanait.¹⁵ Nem véletlen tehát, hogy a tagosítási igény a hajdúvárosokban sokszor és sokak által felvetődött a századforduló évtizedeiben.

Az is megfigyelhető, hogy a vagyonhoz a szántó mellett már sok esetben szőlő-

7 Adattár 4. sz.

8 Adattár 6. sz.

9 Adattár 2. sz.

10 Adattár 1. sz.

11 Vö. *Orosz István*: Mezőgazdasági termelés és agrártársadalom. In: *Rácz István* szerk.: Hajdúnánás története. Hajdúnánás, 1973. 89—192. old., *uő.*: A hajdúböszörményi mezőgazdasági termelés és agrártársadalom fejlődése 1784—1889. In: *Szendrey István* szerk.: Hajdúböszörmény története. Db., 1973. 343—390. old.; *Varga Gyula*: Hajdúszoboszló agrártörténete. In: *Dankó Imre* szerk.: Hajdúszoboszló monográfiája. Hajdúszoboszló, 1975. 399—446. old.

12 Adattár 4. sz.

13 Adattár 6. sz.

14 Adattár 7. sz.

15 Adattár 6. sz.

föld is tartozott.¹⁶ Dorogon Magyar Illyés 1795-ben „egy darab”,¹⁷ Nánáson Pongor Sámuel 1837-ben fél nyilas,¹⁸ Böszörményben Uzonyi György özvegye 1799-ben két nyilas és egy tábla szőlőt¹⁹ hagyományozott utódaira. Ezek és az ezekhez hasonló esetek egész sora támogatják azt a megállapítást, hogy a szőlőtermelés a XVIII. század végére már az alföldi városokban, s ezeken belül a hajdúvárosokban is gyökeret vert, a vagyoni részévé vált.

Az állatállományról a végrendeletek és az osztálylevelek mindig külön pontban emlékeznek meg, ami önmagában véve azt is jelzi, hogy a hajdúvárosokban a vagyoni meghatározó részének tekintették. Azt is mondhatnánk, hogy a gazdagság egyik fokmérője is volt a jószágállomány nagysága. A szegényebbek csak az ígásjóság tartására törekedtek, ezen kívül legfeljebb még egy-egy fejőstehenet kötöttek be az istállójukba. Valasinovszky Ferenc 1820-ban három hámos lováról, egy tavalyi csikójáról és egy negyedfű üszőjéről végrendelkezett.²⁰ A gazdagabbak viszont heverő jószágot is szép számmal tartottak, amit bármikor piacra hajthattak. Az Uzonyiak Böszörményben 1799-ben 14 hámos lovat, 6 csikót, 18 szarvasmarhát és 156 db juhot örököltek.²¹ A már többször idézett Karap család vagyoni leltározása során pedig ugyancsak Böszörményben 1849-ben 10 hámos lovon kívül 57 szarvasmarhát, 5 tavalyi csődört, 3 szopós csikót és 88 sertést találtak.²² Az idézett adatokból is kitűnik, hogy igavonásra általában a lovat használták. De azt is érzékeltetni lehet, hogy több állatfajta tenyésztésével foglalkoztak.

A történetírásunk a városiak vagyoni viszonyainak az elemzésekor ez idő szerint kevés figyelmet szentel a pénzfelhalmozásra, valamint a hitel- és kölcsönügyletek vizsgálatára. Talán éppen azért, mert az ilyen jellegű adatok döntően a végrendeletekben és az osztálylevelekben rejtőzködnek. A hajdúvárosi vonatkozó forrástípusok jól érzékeltetik, hogy az egyes családok kezén kisebb-nagyobb pénzüsszegek felhalmozódtak, mások viszont hitelfelvételre kényszerültek. Dorogon az Antza család tagjai 1810-ben — különböző pénznemekben — 1300 Rénes forint készpénzen osztozkodtak.²³ Böszörményben az Uzonyi örökösök 1799-ben 1646 magyar forintot számoltak össze az apai hagyatékban.²⁴ Az ugyancsak böszörményi Karap utódok 1849-ben különböző fiókokban és zacskókban 854 pengő forint készpénzre bukkantak az osztozkodáskor.²⁵ Ugyanakkor a nánásiak között Magyar Illyés 1795-ben 205 váltó és 30 Rénes forint,²⁶ Lakatos János özvegye 1815-ben 176 Rénes forint²⁷ és Takáts János 1846-ban 202 váltó forint²⁸ adósságot hagyott hátra örökösének. Amíg tehát egyik oldalról — ha jobbára szerény mértékben is — felfedezhető bizonyos pénzfelhalmozás, az eladósodás is kísérő jelensége a családi és társadalmi vagyonepítésnek. A hitel- és kölcsönügyleteknek — kimondott pénzüintézetek hiánya miatt — elsődleges formája a polgárok egymástól való kölcsönzése maradt.

16 Vö. *Orosz István*: Szőlőtermelés a Hajdúkerület városaiban a XVIII—XIX. században. HBmLÉ. III. (Szerk.: *Gazdag István*) Debrecen, 1976. 57—74. old.

17 1795. február 23-án kelt végrendelet. V. A. 102/f. 1.

18 1837. április 9-én kelt végrendelet. V. A. 302/g. 1.

19 Adattár 1. sz.

20 1820. április 26-án kelt végrendelet. V. A. 102/f. 1.

21 Adattár 1. sz.

22 Adattár 6. sz.

23 Adattár 2. sz.

24 Adattár 1. sz.

25 Adattár 6. sz.

26 Lásd 17. sz. jegyzetet!

27 Adattár 3. sz.

28 Adattár 5. sz.

A vagyon és életmód legláthatóbb jelei közé sorolhatók az osztálylevelekben megörökített ingóságok, ezek között is a bútortartás, konyhai felszerelés, ágy- és fehéreneműk stb. Meg kell azonban jegyezni, hogy életmódkutatáshoz szükséges részletességgel csak a vagyonosabbak leltározatták ingóságaikat, így elsősorban ilyen vonatkozásban hasznosítható források. A Karap család forrásközleményünkben is egészében közölt osztálylevele²⁹ szemléletesen mutatja, hogy a hajdúvárosi társadalom előkelőbb rétegére viszont sokatmondó kútfő.

Nem kívánom külön dokumentálni, hiszen az eddig elmondottak egyértelműen bizonyítják, hogy a hajdúvárosiak vagyoni viszonyai is polarizáltak voltak. Ez a szántó- és szőlőföldek, valamint az állatállomány nagyságrendjéből kitűnik.

De ugyanakkor szükséges arra külön is rámutatni, hogy a végrendeletek és osztálylevelek is jelzik a hajdúvárosi társadalom eredet szerint való összetettségét. Több esetben találkozunk hajdúvárosban lakó nemesek végrendeleteivel és osztályleveleivel.³⁰ Dorogon Kökényesdy János³¹ és Lénárt János özvegye,³² Böszörményben a Karap család tagjai³³ nemesi armális tulajdonosai voltak. Ez a különleges jogállásuk azonban tulajdonjogi viszonyaikban nem tükröződtek, mert vagyonaikat nem a nemesi, hanem csak hajdújogon bírták. Ugyanazok a jogok illették meg és ugyanazon köteleességek terhelték őket, mint a törzsökös hajdúkat. Hasonló volt az ő jogállásuk a szabad királyi, vagy más mezővárosba beköltözött armalista nemesekéhez: csupán személyüket illetően élhettek nemesi jogállásukkal, minden egyéb vonatkozásban a polgári jogok és kötelezettségek zsinórmértéke szerint kellett alkalmazkodniuk a közösség szokásrendjéhez. Az sem volt szükségszerű, hogy valamennyi beköltözött nemes a város társadalmának vagyoni élvonalába kerüljön, bár eléggé általános tünetként értékelhető.

Mindent egybevetve tehát azt mondhatjuk, hogy a hajdúvárosi végrendeletek és osztálylevelek sokrétűen hasznosítható fontos forrásai a történeti kutatásnak. Természetesen ezeknél is érvényesnek kell tartanunk azt a korábbi megállapításunkat, hogy vallomásaik rászorulnak a társiratok kiegészítéseire és kontrolljára, figyelmen kívül való hagyásukkal azonban sok olyan információról mondana le a kutató, amelyeket semmi más forrástípusból nem pótolhat.

Az alábbiakban hét hajdúvárosi végrendeletet, illetve osztálylevelet adunk közre. Az 1. sz. kivételével valamennyit teljes terjedelmében közöljük, csupán a dátumokat és aláírásokat hagytuk el, illetve a címhez helyeztük át. A publikációnál az eredeti helyesírási módot meghagytuk, csupán az ékezeteket, központozásokat módosítottuk értelemszerűen. A szövegben előforduló idegen kifejezések magyar fordításáról, pénznemekről és mértékegységekről az 1. sz. jegyzetben közölt kiadványokban tájékozódhat az olvasó. A határrészek térbeli elhelyezkedéséről és hasznosításának módjairól az egyes városmonográfiák nyújtanak eligazítást.

29 Adattár 6. sz.

30 Vö. *Rácz István*: A hajdúvárosi nemesek a rendi korszak végén. A HBmLÉ. IX. 1982. 17—26. old.

31 1821. április 6-án kelt végrendelet. V. A. 102/f. 1.

32 1818. február 17-én kelt végrendelet. V. A. 102/f. 1.

33 Adattár 6. sz.

ADATTÁR

I.

*Uzonyi György özvegye Tóth Sára osztálylevele, Hajdúböszörmény,
1799. március 17.
(V.A. 1/e 1.)*

Alább írtak Néhai Uzonyi György Úr Özvegye Tóth Sára Asszonynak Ordinaris Hadnagy Nemzetes Kováts András Úr előtt az eránt tett Jelentésére, mely szerént tudni illik jelentette és kérte: Hogy mind említett Néhai férjével együtt szerzett fekvő és Ingó Javait, mind pedig a mely Ősi Javai azokon kívül találatnának, hamar történhető halála után a gyermekei között meg eshető zűr zavaroknak eltávoztatására nézve, említett férjétől származott hat élő gyermekei között azon kevés Jókon kívül, melyeket holta napjáig maga kezénél kíván meg tartani, köz osztályra botsátóann; azon közöttök véghez ment Atyafiságos Osztálynak Írásba való tételére s jövődöbéli bizonyosságára a Nemes Tanáts Tagjai között három személyek rendeltetnének ki; a fent tisztelt Hadnagy Úrtól Erga Relationem a fent említett végre kirendeltettek lévén, alázatosan referáljuk a Nemes Tanátsnak, hogy mi a magát jelentő Uzonyi Györgyné Tóth Sára Asszonynak Exmissionknak értelméhez képpeszt a Házához személyesen lementünk, a hol is mind a hat gyermekei rész szerént magok személyesen, résszerént pedig azoknak Plenipotentiáriussai edgyütt jelen lévén, és az Édes Anyok Uzonyi Györgyné Asszony által köz Osztályra botsátott Jókat s azokon való Atyafiságos meg osztozásokat szóról szóra lebeszélvén s előnkbe adván, azok következnek illy rendel, a mint ide alább látni lehet, úgymint

Az Osztályra botsátott és meg is osztott Jóknak

- 1.-o A Tóth Kováts famíliától Perrel nyert egy egész belső Ősi Telek
- 2.-o Varga Sámueltól aquirált egy egész belső telek, az azon Telekenn található egy lisztelő malommal együtt.
- 3.-o Szüts Telek féle, egy negyedrészt belső Telek.
- 4.-o Mólnár Györgytől aquirált egy egész belső Telek.
- 5.-o Tóth István Nagy Attyokról álló Ősi Kert, benne lévő épületekkel
- 6.-o Varga János Úr Kertye féle, pusza szérús Kert, melyet Néhai Uzonyi György Úr a Nemes Vároستól aquirált.
- 7.-o Három egész Telek után való Szállás, és Ugarbeli földek, melyek között az egyik a Pellikány környékén a magok mostani lakó Ház Telekjek után lévő Telek földjöknek egyike, ketteji pedig az ásott Halomnál a Tóth Kováts famíliától Perrel nyert és a Varga Sámueltól aquirált Telek után adatott földek
- 8.-o A Vidi Pusztán 13 1/2 nyilas föld
- 9.-o A Nagy Zeleméren 6 nyilas föld
- 10.-o A Kis Zeleméren 4 1/2 nyilas föld
- 11.-o Négy egész Telek után való Réti Kaszálló, kettő a Bosóba, kettő pedig a Kerek Szigetbe.
- 12.-o A Közép Szőlős Kertbe két nyilas szőlő
- 13.-o A régibb Szőlős kertbe egy Tábla Szőlő
- 14.-o Az első Tizes árok allyán a Kertek szélibe egy Lisztelő és egy Kása malom.
- 15.-o Egy olaj ütő
- 16.-o Tizen négy hámos ló, 6 Csikó, három szekér hozzá való szerszámok.
- 17.-o Tizennyoltz darab szarvasmarha
- 18.-o 156 darab juh
- 19.-o Készpénz 1646 Mf 28 xr.

2.

*Antza György végrendelete és osztálylevele, Dorog,
1810. szeptember 8. és szeptember 11.
(V.A. 102/f 1.)*

a)

Jóllehet fris és ép elmével volnék, de mind azon által ezen gyarló világba való maradásomhoz leg kissebb reménységem sintsen, melly miatt a mostani feleségem és gyermekeim között (hogy idővel is közöttök haborúság ne lenne) ezen végső rendelésemet kívánom tenni u.m.

1. A Mindenható Istennek ajánlom az Én bűnös lelkemet.

2.-or. Márta leányomnak hagyom a Malmot oly móddal, hogy mivel már Julis leányom mostan Iffj Farkas Mihályné ez ideig írásom szerint töllem kapot, maradjon nálla ezen rendel, hogy a Malom, mint hogy a kissebbik leányomé, alku szerint az az 1500 Rft, tehát amennyivel töbre megyen Julis Leányom által elhordott summának, tehát tartozzon a malom árából aztat Márta Leányom ki pótolni.

3.-or. Ezen ótska házamat a szűrös kertemmel és benne lévő épületekkel együtt hagyom Márta leányomnak, hanem ezen épületekért tartozik Julis Leányomnak 300 Rfkat fizetni.

4-er. Vagyon két darab szállóm, annak is az nap keleti részit hagyom Mártának, a Nap szállatit pedig Julisnak.

5-ör. Ami pénzem és Jóságaim vannak, azok egyenlően a két Leányaim között osztassanak fel deputatió által.

6-or. Ami Házi bútoraim vannak, azok maradjanak mostani feleségem és Mártha Leányomnak.

7-er. Ezen igyekezete után Szabó János fiam annyira ment, hogy most kevés summátskája levén, aztat semmi szín alatt tölle el venni ne bátorkodjon vagy egyik vagy más gyermekem, hanem örökre maragyon nálla.

8-or. Ami szántó fölgyeim vannak, azok is legyenek osztassanak fel a két leányim között, azzal a különbséggel, hogy azon negyedrészt, mellyet Szabó Jánosébul bírok, fele azaz egy nyoltzad rész a feleségemé, másik nyoltzadrész pedig Szabó János fiamé.

9-er. A Szent Ecclesiára hagyok 200 Rfkat.

10-er. Minthogy ezen utolsó rendeléseimbe leg kevesebbet sem említettem a feleségemről, tehát ki kérvén azt a Nemes Tanátstul, hogy a ki rendelt Deputatió, legelsőben is a feleségemet elegetsék ki az magam írása szerint, hogy ezen végső rendelésem e képpen ment légyen előttem véghez, kezem kereszt vonással bizonyítom.

b)

Az alább írtak jelenlétibe kötelezendő Javai inventáltattak Néhai Ancza György eő Kegyelmének

	Rf. xr.
1.-o Találtatott actívum adósság	
a) Ancza Lászlóné adós 17 Febr. 1809	39,—
b) Csorba Erzsébet Aszszony 24 Aug. 1809	8,30
c) V. Barna János adós	
d) Satorján János adós szina árába	8,—
2.-o Találtatott Négy Hízó Sertés	4,—
Sertés kilencz darab melyek között esztendős 2	9,—
in summa	13,—

3.-o Találatott Jármos ökör öreg		4,—
Jármos Tinó negyedfü		4,—
Fias tehén		2,—
Harmadfü tinó		10,—
Meddő tehén		1,—
Ökör borjú tavai		1,—
	in summa	22,—
4.-o Hámos ló hat, mellyek között kettő fias kantzák		6,—
5.-o Az Esztongán Juhok vannak		
A Nyájon Nagy kos öreg		
Tavai kos		
Meddő		
Tavai juhok		
6.-o Bankó Pénz találatott 500 Rf		500,—
Ezüst 8 márvásos tallér 31 darab 70 ft 16 xr		
Conventiós tallér 21 darab	42,—	
Conventiós 4 márvásos 11 darab	12,28	
Conventiós 2 márvásos 65 darab	36,51	
Conventiós Húszas	44,30	
Márvás	25,13	
Peták	21,56	
Garas	1,56	
	255,10	255,10
Arany Lonferendor egész 13 darab	173,20	
dupla arany 15 darab	135,—	
egygyes arany 32 darab	144,—	
		452,20
réz pénz	92,30	
		1300,—

Az osztály e képpen ment véghez

- 1.-o A sertésekből mindenek előtt három az Özvegynek ki adattatván a meg maradt tízen úgy osztotak, hogy négy nagyobb és egy kisebb jutván egynek egynek, egyenlően két felé ment.
- 2.-o A Jármos ökrök közül ketteje alább való lévén, valamint a jármos ökrök között, két jobb ökör, két alább való össze vetttven nyíl szerint két ökör két tinóval egynek, úgy szintén másik két ökör két tinóval a másik Leánynak jutott. A Tinók pedig párjával választatván ki, mivel egyenlők ezek sem voltak, de különben a Tinók az egy tavaival tizenegyen voltak. Hat tinó az alább valók közül Mártának, Ött pedig a jobbak közül atyafiságos egyesség szerint Julisnak jutott.
A Tehenek közül egy meddőt maga az Özvegy Magának ki választván, a két fiason nyíl szerint osztotak a Leányok.

Divisió pecuniae

Az Asszonynak 1 Luferendor		13,20
3 duffla	27,—	
egygyes arany		45,—
8 márvásos 8 darab		18,80
5 márvás		25,13

Peták	21,56	
Garas	1,56	
	Summa	152,33
réz pénz	7,27	
bankó	140,—	
	Summa	300,—
A Leányoknak jutott egynek egynek		
Arany Luferendor 6 tézsen	78,—	
Dupla Luferendor 6	54,—	
egygyes Luferendor 11	49,30	
Ezüst 8 Marjásos	27,12	
Conventziós 10	20,—	
4 Márjásos 6	6,48	
4 2 Márjásos 31	17,34	
Húszas	22,30	
Réz pénz	42,31	
	Summa	318,05
pénzben	80,—	
	Summa	398,05
398 1/2		
398 1/2	A Farkas Mihálynénak adattatott	
300	Jószág a specificatio szerint	
1096	Megyen 828,12	
200		
1296	A malom ára teszen 1500 ftot, melyből lubputálván a Julis által kapott holminak árát	828,12
	marad osztandó summa:	671,48
Mellyet két felé osztván, jut egynek 335,54		
Mellyhez hozzá tévén a kert Ház bonificatiójára		
Márta által Julisnak fizetendő	300,—	
Tartozik Márta Julisnak	635,54	

3.

*Domokos Anna, néhai Lakatos János özvegyének végrendelete,
Hajdúdorog, 1815. szeptember 21.
(V.A. 102/f 1.)*

A Felséges Istennek úgy tetzvén, hogy súlyos betegséggel meg láttattassam; de minek előtte súlyos nyavalyám által végképpen az még rendes szollásomtól elszorítatnék, hogy jövendőre magzataim között versengések ne támadjanak (mint hogy meg boldogult férjem Lakatos János semmi végső rendelést nem tett), kívántam minden Fekvő s Ingó javaimról és Házi eszközeimről következő Végső Rendelést tenni u.m.:

- 1.—o Tudura Oláh Jánosnak még az meg boldogult Gazdám idejibe közönséges szükség pótlására fel vett költsön pénzével 85 Rftal adósak vagyunk.
- 2.—o Kornyczki Györgynek hasonlóképen az előtt mintegy kilencz avagy tiz esztendővel adósok lettünk 20 Rf.

- 3.—o K. Papp János Uramnak 15 Rftal.
- 4.—o Bökönybe lakó Lakatos Miklós Fijának Lakatos Jánosnak 15 Rftal.
- 5.—o M. Oláh Jánostól fel vettünk 32 Rftokat, melynek Interestébe a Kiliszjuti Járásbéli Földet adtuk.
- 6.—o Rác Gyurkának ismét adósok vagyunk 9 Rftal. Ezen fel kölcsönzött pénzeknek interestében bírt pénzt az Három Természet Szerént való Gyerekeim egyforma részben ki fizetvén, eszerént az ugyan én részemről való egy tizedrész Telekbeli birtok és az meg boldogult Férjem részéről egy negyedrés Telek után való örökös földeken három egyenlő részre fel oszthatván, ki ki a maga részit bírja.
- 7.—o Vagyon még hét kapa anya szálló, mely az meg boldogult Férjem jussa, azon Hárman egyenlően osztozkodjanak.
- 8.—o Egy örökös telek után való Kertem vagyon, az is szinte három egyenlő részre fel osztván, egyessüljenek meg rajta.
- 9.—o A Házomat Lakatos Ferencz Kedves Fijamnak, mint a ház gondos őrizete alatt, és táplálásából éltem.
10. Ami Házi Bútoraim, s ágybeli eszközeim s Lepéim találatnak, azon Három magzataim osztozkodjanak.
11. Az Négy Lovaim, Szekerem, és minden Szántó Eszközeim, valamint egyéb gazdálkodáshoz még kívántató holmim (mint aztat nagyobb részén Ferencz Fijam szerette), maradjanak mind Ferencz Fijam részire.
12. Vagyon még egy Tehenem, eztet adja el a Ferencz Fijam is, annak az árán vegyen két üszőt az két Leány számára, vágy pedig ha meg tartya magának, az magáébul mindegyik Leánynak egy egy üsző borjút.
- 13.—o Az Házam, minthogy Ferencz Fijamnak maradott, tartozik fogadássa szerént engemet tisztességessen el takarítani.

4.

*Somossy Miklós végrendelete, Hajdúböszörmény, 1817. március 26.
(V.A. 1/e 1.)*

Én alább is meg nevezett Somossy Miklós, ezennel megesmérem, és adom emlékezetül értékre mindeneknek, a kiknek illik, ezen Második Rendbeli Testamentális Levelemnek rendibenn: Hogy mivel engemet mind életemnek hanyatló ideje, mind testemnek gyakortább való erőtlenségei, naponként, sőt óránként közelgető Halálomra emlékeztetnek; tehát az első ízben tett Testamentális Rendelésemmek idejétől fogva némi némű tekintetbe változott környül állásaimhoz — és azokhoz alkalmaztatott gondolkozásom módjához képeest, most a midőnn még Isten Kegyelmességéből öregségemhez képeest egészséges testel, és elmével, józanonn gondolkodó és ítélő tehetséggel bírok — az előbbeni Testamentális Rendeléseimet változtató és respectíve meg erősítő és következendő Második Rendbeli Testamentális Rendeléseket tettem az alább Coramisans és T. feő Hadnagy Úrtól ezen tárgyban ki kértt Érdemes Hites Személyeknek Jelenléttekben:

Először. Azon egy egész Belső Telekek, mellyet néhai Rab Andrástól szerzettem, nem külömbenn a rajta lévő lakó Házamat, két deszkás sertés ólat, és egy sövény góré, mint általam pénzenn szerzett, és respectíve tulajdon kölcségemen építettett Javaimat hagyom egyedül Somossy Mária Uzonyi Kiss Gábornétól Származott Uzonyi Kiss György Unokámnak és Maradékainak örökösönn, tekintvén ezen unokámnak és Hitves Társának mostani hanyatló állapotomba mellettem tellyesített

hűséges fáradozásait. — Ide nem értvénn azon nagy Teleket, melyet Néhai Somossy Mihály Bátyám Uramtól vettem és a mely most a Péter Mihály telekje szomszédságába fekszik, melyet is hagyok András fiamnak.

Másodszor. A Néhai Somossy Sára H. Varga Jánosné — és Leánya H. Varga Sára H. Fekete Istvánné Atyámfiától általam szerzett Belső telek rész legyen Néhai Somossy István fiamtól származott Somossy Sára Árva unokámé örökössön.

Harmadszor. Az ősi Kertenn minden gyermekeim egyenlőképpen osztozzanak.

Negyedszer. A Néhai Rab Andrástól szerzett Telek utánn való szállás földekből Két köblös légyen Uzonyi Kiss György unokámé örökössön. Tíz Köblösönn pedig osztozzanak Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányom és Péter fiam ketten egyenlőképpenn.

Ötödször. A Néhai Somossy Mihály Bátyám Uramtól szerzett egy telek utánn való szállás földekenn osztozzanak minden Gyermekeim egyenlőképpen. — Így szinténn.

Hatodszor. Az Ugar földek is mennyenek minden Gyermekeim között egyenlő köz osztályra; — nem külömbenn.

Hetedszer. A Réti Kaszállókból is minden gyermekeim egyenlő Részt vegyenek.

Nyolcdször. A Belső osztású Szent Györgyi és Bodai Erdőkönn osztozzanak minden Gyermekeim egyenlő mennyiségben, kivévénn a Bodánn lévő azon Erdőt, melyet Mester Istvántól szerzettem, minthogy azt különösönn Uzonyi Kiss György Unokámnak hagyom és rendelem.

Kilencedszer. A Szőlőket bírják és használják a Gyermekeim örökössön a szerént, a mint azokat közöttök fel osztottam.

Tizedszer. A Nagy Zeleméri pusztánn Néhai édes Atyámról álló másfél nyilas földemenn osztozzanak minden Gyermekeim egyenlőképpenn, — ugyan azon pusztánn Harmadfél nyilas aquirált földem lévén, azt hagyom két részre, t.i. Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányomnak és Péter fiamnak, úgy hogy azonn mind a ketten egyenlőképpenn osztozzanak. — Így szinténn

Tizennegyedszer. A Kis Zelemérenn egy egész és egy nyolczad rész nyilas földenn, mint magam szerzeménye, mennyen egyenlő osztályra Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányom, és Péter fiam között.

Tizenkettődször. A De Pauly Részenn lévő Ezer Rft árú Zeleméri zálogos földemet, minden névvel neveztethető hasznávételel együtt hagyom Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányomnak és Péter fiamnak.

Tizedharmadszor. A Vidi pusztánn egy nyilas földet hagyok Uzonyi Kiss György Unokámnak, 3 nyilasonn osztozzanak minden gyermekeim Somossy Sára Unokámmal egyenlőképpenn, Hatodfél nyilas pedig légyen Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányomé és Péter fiamé.

Tizennegyedszer. Minthogy már ennek előtte minden Gyermekeim ki vették a magok részeket a Házi bútorokból, tehát minden most meg lévő vagy halálom esetébe lejendő Házi bútoraim, az Udvaronn, Kamarába, a Padonn lévő vagy akkor lejendő akarminémű Javaim légyenek egyedül Uzonyi Kiss György Unokámnak Tulajdonai.

Tizenötödször. Két Teheneim közzül egyik Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányomé, a másik Péter fiamé, egy negyedfüre menő üsző pedig Uzonyi Kiss György Unokámé legyenek, — egy birkát halálom esetére megtartok.

Tizenhatodszor. Most meg lévő Élet termésseimből Három köből búzát, három köből rozst, és három köből árpát ezennel Uzonyi Kiss György Unokámnak rendelék adattni; az azokonn felül lejendő akármelly némű élet termésseimmenn osztozzanak Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányom és Péter fiam kettenn egyenlőképpenn.

Tizenhetedszer. A Vidi pusztánn most négy Bogja szénáim lévén, azok közül egyet Uzonyi Kiss Gáborné Mária Leányomnak, kettőt Péter fiamnak, egyet pedig Uzonyi Kiss György Unokámnak hagyok.

Tizennyolcadszor. A Kezem alatt lévő és most a Jelenlévő Érdemes Hites Személyeknek elő mutatott Contractusokonn kinn lévő és respective nállam készenn találtató Kész Pénz summából (melly váltó cédulákba tészen két ezer öt száz Rftkat) hagyok, és ezennel is rendelék adatni.

a) Somossy Mária Uzonyi Kiss Gáborné Leányomnak Ezer Rftkat No Rf.	
1000 xr. —	
b) Somossy András fiam gyermekeinek fel nevelkedésekig Tutori kézbe Hatszáz Rftkat — No 600,—	
c) A Néhai Somossy Istvántól származott Somossy Sára unokámnak fel nevelkedésig tutori kézbe Három Száz Rf. No 300,—	
d) Somossy Péter fiamnak Négy Száz Rf.	400,—
e) Uzonyi György unokám Két Száz Rf No.	200,—
	Summa Rf
	2500, xr.—

Melly utolsó Testamentális Rendelésem előttem élő szóval fel olvastatván, mind azokat meg fontolt Tökéletes akaratomból s meg határozott tettzésemből származottaknak lenni meg esmérem és azt akarom, hogy mind azok halálom esetébe tökéletesen végre hajtassanak és meg tartassanak. Mellynek nagyobb erősségére és állandóságára adtam és adom ezen Testamentális Levelemet, nevem alóll írásával meg erősítve.

5.

Takács János örökbevallása, Hajdúnánás, 1846. június 8.

V. A. 302/g 1.

Alább is írtt és itten felül is meg nevezett Nemes Szabad Hajdú Nánás Város Lakosa Nemes Takács János ezen örök bé valló levelemnek rendiben adom tudtokra és értésükre mindeneknek valakiknek illik: hogy én el kerülhetetlen szükségteől indíttatván, nevezetesen pedig az Úr Isten látogató karjai a feleségemen megsújjosodván és e miatt testbe s lélekbe meg nyomorodván, hogy mind az ő egészsége helyre állítására kívántató orvos szereket és gyógyítási díjtt fizethessem, mind pedig e szűk és inséges időbe kenyérnek valót szerezhessenek, kénteleníttem a Molnár és Maghi örökösök belső telkeik szomszédtságába eső Takács Telek után való egy tizenhatod-rész minden névvel nevezhető külső Telek tartozmányaim — mellyeken ez idő szerént már 152 Vft és 15 xr zálogos teher fekszik, Nemes Takács Miklós kedves Testvér bátyámtól 50 Vftokat fel venni, és ezen már e szerént Két Száz Két számszerént 202 Vft 15 xrba fel nevelkedett summába ezen $\frac{1}{16}$ -od rész telek tartozmányaimat így jelenleg meg levőket, valamint valaha még hozzá járulatókat, nevezett Nemes Miklós kedves testvéremnek örökösen és megmásolhatatlanul el adni, visszahívatatlanul el vállalni, oly móddal, hogy nekem ezen Takács belső Telken szabad lakozás úgy fog engedtetni, hogy azt idegennek el idegeníteni szabadságomban nem fog állani. Melly 202 Rftok és 15 xr énnékem már Nemes Takács Miklós kedves testvérem által minden hiba és fogyatkozás nélkül ki fizettetvén, Én is tehát a fent ki tett szomszédtságokban helyeztetett $\frac{1}{16}$ -od rész külső Telek tartozmányaimat ezennel keze és örökös birtoka alá bocsátom: hogy azt mind maga, mind pedig maradéki is szabadon és tetszésük szerént élhessenek és használhassák, eránta szabados rendeléseket tehessenek és köthessenek, nem tartván én többé fent sem a magam, sem pedig maradékaim ne-

vökbe is ezen most általam örökös jussal el vallott egy 16-od rész külső telek tartozmányim eránt semmi tovább való just és birtok tulajdonjogát. Mely dolognak változhatatlan állandóságban leendő maradására, és a Szerző Nemes Takács Miklós kedves testvér bátyám s maradékai jussai jövendőbeli védelmére nézve ezen örökbévalló levelemet saját kezem alá írásával megerősítve a Nemes Város első pecsété alatt kiadni kívántam.

6.

Karap Miklós és néhai Karap Miklósné Böszörményi Sára asszony örökösai javainak leltára, Hajdúböszörmény, 1849. július 26.
(V. B. 42/f 1. No 90)

A) *Ingó javak*

a) *Házi bútorok*

1. Egy komód rajta pohár szék
2. Egy másik komód rajta téka — Anti
3. Három — 3 komód — 1 komód Zsófia, ismét egy komód Zsófia
4. Ismét egy olcska komód
5. Egy nagy fekete edínyes téka — Zsófia
6. Egy zöldkanapé 6 székkal
7. Egy fekete kanapé 6 székkal — Zsófia
8. Egy más fekete kanapé 6 székkal
9. Egy nagyobb fekete bőrös karos szék
10. Nyoltz — 8 bőrös és három — 3 fa karszék 3 bőrös szék
11. Egy kerek és két kétfelé nyíló asztal. 2 kétfelé nyíló Zsófié
12. Egy másik tölgyfa asztal
13. Ismét két asztal egyik hosszúkás kerek, másik kihúzó
14. Ismét egy ócska asztal — Imréné a cseresznyefa asztal
15. Egy kihúzó asztal
16. Egy nagy bőrös koffer
17. Egy forte-quiant
18. Egy ruhás téka
19. Ismét egy téka
20. Egy kredentz
21. Egy díván deszka madrátz nélkül
22. Két fali és két asztali tükör — egy fali tükör egy asztali és egy fali tükör Zsófié
23. Ismét három — 3 tükör
24. Tizenegy — 11 nyoszolya — egy tölgyfa nyoszolya — 2 nyoszolya Zsófié
25. Egy olasz fal
26. Egy asztali óra
27. 5 — öt láda
28. Egy ótska pohár szék
29. Egy ruhatartó festetlen lábón álló fogas
30. Egy ócska gitár

b) *Ágyneműek*

1. Huszonkilentz — 29 párna — 6 párna Zsófié
2. Három — 3 madrátz —

3. Tizenkét — 12 derék ally — egy derékaly Sándor, 4 derékaly Zsófié
4. Öt — 5 paplan — egy paplan Sándor
5. Öt — 5 fehér párna haj
6. Hús — 20 lepedő

c) *Fehér és más ruha neműek*

1. Tizenöt — 15 szakasztóruha egy végbe
2. Tizenhárom — 13 szakasztóruha eldarabolva
3. Tizenkét — 12 darab szakasztó ruha és két darab régi hosszú vászon kendő
4. Két — 2 darab régi szakasztó ruha és két darab régi hosszú vászon kendő
5. Három azaz 3 sütő abrosz egy végbe készíttelen
6. Hat — 6 sütő abrosz
7. Tizenkét — 12 darab új asztalkendő
8. Negyvenhárom — 43 darab asztalkendő
9. Tizenkét — 12 db asztalkendő egy végbe
10. Tizennégy — 14 darab asztalkendő egy végbe
11. Hét — 7 darab asztalkendő egy végbe
12. Tizenkét — 12 darab asztal kendő
13. Tizenöt — 15 asztal abrosz
14. Négy — 4 kávé abrosz. 6 — hat kávé kendő
15. Két — 2 abrosz egy végbe
16. Kilentz — 9 darab törölköző egy végbe
17. Egy darab 4 részes törölköző kendő
18. Egy abrosz
19. Egy három részes törölköző kendő
20. Három — 3 törölköző kendő egy végbe
21. Egy végbe huszonegy — 21 réf derék alynak való vászon
22. Két darab derékallynak való fejtős vászon
23. Egy végbe tizenöt — 15 rőf párna toknak való
24. Egy megvarrott töltetlen derék ally és hét — 7 réf derék alynak való
25. Kilentz és fél — 9 és $\frac{1}{2}$ réf párna hajnak való kanavász
26. Négy — 4 egész vég gyolts
27. Egy végbe tizenhét — 17 réf gyolts
28. Egy darabba kilentz — 9 réf vászon
29. Egy darabba 8 — nyolts réf vászon
30. Egy darabba 7 — hét rőf vászon
31. Egy darabba Tíz — rőf vászon
32. Egy darabba Öt — 5 rőf vászon
33. Egy darabba tizenhat — 16 réf vászon
34. Egy darabba nyolts — 8 rőf vászon
35. Egy darabba tizenhét — 17 réf vászon
36. Huszonkét — 22 tarka és nyolts 8 fehér sebbeli
37. Négy — 4 nagy nyakba való kendő
38. Három — 3 darab hosszú schaval és 3 selyem kendő
39. Nyolcsz — 8 darab új női ing
40. Huszonhat — 26 darab fehér főkötő
41. Egy zöld selyem parazol
42. Egy nagy fehér kendő
43. Tíz — 10 darab fehér gallér

44. Tíz — 10 ablak függöny
45. Két ágytakaró allyára való slingelt csipke
46. Egy új fekete lajbi
47. Egy köpönyeg
48. Egy bunda
49. Egy vikler
50. Hat — 6 női selyem ruha
51. Egy alsó selyem ruha
52. Egy töltött überrock
53. Egy szór ruha
54. Egy női bársony kalap
55. Huszonhat — 26 pár strimfli

d) *Edény és üvegtermékek*

1. Két — 2 leveses fedeles porcellán szilke
2. Tizennégy — 14 kerek, két — 2 szegletes porcellán becsináltas tál
3. Hét kerek lapos, két — 2 kerek pecsenyés, két — 2 hosszúkás pecsenyés porcellán tál.
4. Nyolcz — 8 kisebb nagyobb leveses tál
5. Egy porcellán kávé lábcs
6. Hat — 6 tuczat porcellán tányér
7. 10 — tíz mártásos csésze
8. Huszonkét — 22 czintányér
9. Öt — 5 mély és négy — 4 lapos czintál
10. Öt — 5 fehér, öt — 5 színes aranyos szélű finom porcellán pohár
11. Huszonegy — 21 pár kávé findzsa
12. Két — 2 pár finom portzellán kávé findzsa
13. Nyolcz — 8 ibrik
14. Három — 3 porcellán, és egy fedetlen üveg pixis
15. Két — 2 metszett üveg és két — 2 portzellán gyümölcsös tányér
16. Huszonnyolcz — 28 sima metszett, négy — 4 fedeles metszett, két — 2 aranyos, egy fedetlen metszett, egy pálinkás metszett üveg pohár
17. Két — 2 metszett üveg sótartó
18. Két — 2 fedeles üveg pixis
19. Két — 2 metszett üveg butella
20. Egy rész és egy üveg kávé maszina
21. Egy új bádóg szűrő
22. Egy bádóg kávé skatulya
23. Száz — 100 darab kisebb nagyobb üveg az új ház hejján
24. Konyhába való cserép edények
25. Egy rakás új cserép edény a nagy ház héján

e) *Arany és ezüst termékek*

1. Egy nagy pecsét nyomó arany gyűrű — Antié
 2. Öt — 5 karika és két — 2 köves aranygyűrű — szélyel oszlott
 3. Egy fél tört arany fülbevaló
 4. Egy petsét nyomó kő
 5. Egy tört arany fülbe való darab
- } betserélődtek fülbevalóért
Terinek

6. Egy ezüst párta tő — Tóni
7. Egy pipaszárra való ezüst hengér — Anti
8. Egy ezüst gyűszű — Terinek
9. Egy ezüst zsebóra — Sándornak
10. Két — 2 levesszedő, két — 2 tejszedő, egy betsinált szedő. Tizenkilentz — 19 evő, tizenkét — 12 és egy tört nyelvű kávé ezüst kanál. — Szélyel osztott
11. Hét — 7 darab ezüst nyelvű kés és négy — 4 darab ezüst nyelvű villa — szélyel- osztva

f) *Készpénz*

	pfrt	xr
1. Egy zatskóba kétszáz pforint ezüst húszasokba =	200	—
2. Két darab arany s egy darab arany emlék pénz =		
3. Egy zatskóban húsz — 20 ezüst húszas és 18 rézgaras =	7	1 ³ / ₅
4. Egy zatskóba egy darab két pftos, három darab 48... egy darab keresztos, hat darab egy pftos tallér és harminckét pfrint 50 kr. — ezüst húszasokba és tízesekbe	50	26
5. Egy fiókba egy pfrt és ⁴ / ₅ kr réz pénz	1	32 ⁴ / ₅
6. Egy zatskóba egy pfrt 6 és ² / ₅ kr	1	6 ² / ₃
7. Egy zatskóba száz pfrt ezüst húszasokba	100	—
8. Egy zatskóba nyolcz pfrt 3 és ³ / ₅ kr réz pénz	8	3 ² / ₃
9. Egy pugillarisba négyszáz pfrt bankjegyekben	400	
10. Egy pugillarisba nyolcvanhat pfrt 14 ⁴ / ₅ kr bankjegyekben	86	19 ⁶ / ₅
Öszvesen	854	25 ¹ / ₅
<i>Jegyzés:</i> Kivétetvén a fentebbi összegből a temetési költség	110	52 ⁴ / ₅
marad kész pénz	743	32 ² / ₅

azaz Hétszáznegyvenhárom pfrt harminckét és ²/₅ kreutzer.

g) *Könyvek*

az ./. alatti lajstrom szerént

h) *Fegyverek*

1. Két — 2 csövű puska
2. Két — 2 egy csövű puska
3. Három — 3 hüvellyes karel
4. Egy pisztoly

Jegyzés: A puskák közül egy

i) *Életneműek*

1. Fél verem árpa
2. Egy teli verem árpa
3. Fél verem rozs
4. Fél verem árpa
5. Egy teli verem árpa
6. Fél verem árpa

7. Egy teli verem búza
8. Egy darab verem köles
9. Egy verem roz
10. Hat — 6 köbölnyi kétszeres
11. Öt — 5 köbölnyi kétszeres
12. Ötven köbölnyi roz
13. Tizenöt — 15 köbölnyi búza
14. Tíz — 10 köbölnyi zab
15. Huszonöt — 25 köbölnyi kétszeres
16. Négy — 4 köbölnyi vám
17. Hat — 6 köbölnyi tengeri
18. Huszonnégy — 24 köbölnyi árpa
19. Nyoltz — 8 köbölnyi árpa
20. Hat — 6 vékányi tengeri
21. Hatvanöt — 65 zsáknyi csős tengeri

k) *Főzelékek*

1. Három — 3 köbölnyi lencse
2. Hat — 6 vékányi borsó
3. Tíz — 10 vékányi paszuly
4. Húszt — 20 üveg befőzött pöszméte

l) *Lábas jószágok*

1. Ötvenhét darab — 57 szarvas marha
2. Tíz — 10 hámos ló
3. Egy két éves, öt — 5 tavalyi csődör, három szopós csikó
4. Hatvanhat — 66 darab sertés a nyájon. Huszonegy — 21 darab itthon, egy hizó süldő

m) *Gazdasági szerszámok*

1. Egy ökör szekér
2. Egy nagy ló szekér
3. Egy könnyű szekér
4. Egy rossz britska
5. Egy kocsi
6. Egy széllyel szedett ökör szekér
7. Egy deszka szán
8. Két nagy szán
9. Egy tört ökör taliga
10. Két — 2 eke szerszám
11. Egy nagy lajtorja
12. Huszonegy — 21 boros hordó
13. Három — félfenekű hordó
14. Egy bornyomó kád
15. Egy vas borona
16. Négy — 4 életes hordó
17. Egy boros kád

18. Malomhoz való somfa
 19. Három — 3 fedeletlen hombár
 20. Egy molnár fűrész
 21. Egy kisebb fűrész
 22. Nádvagó toló
 23. Kilentz — 9 életes hordó
 24. Három — 3 fedeles hombár
 25. Két — 2 bélyeg vas
 26. Két — 2 széna vágó
 27. Borhúzó szivárvány
 28. Három hombár hibásan íródott be, már előbb be van
 29. Két — 2 mángurló
 30. Három — 3 putton
 31. Tizenegy — 11 dézsa
 32. Tizenkét — 12 rosta
 33. Nyolcz — 8 szita
 34. Egy gomolya nyomó
 35. Egy káposzta gyalu
 36. Két — 2 gyúró teknő
 37. Három — 3 mosó, Három — 3 sütő teknő
 38. Hét — 7 gereben
 39. Egy bor sajtó a közép kertbe
 40. Egy bor sajtó a bodán
 41. Egy só deráló
 42. Két — 2 szőlő metsző kés
 43. Egy oltsó fűrész
 44. Egy akózó
 45. Egy szőlő karózó vas
 46. Öt — 5 boros hordó
 47. Egy itató válú
 48. Egy lajstroja
 49. Három birka sózó
- } a tanyán

n) *Vegyes ingóságok*

1. Három — 3 vasaló
2. Két kötet és tizenkét — 12 szál spanyol viasz
3. Egy asztali csengő
4. Két — 2 borotva
5. Egy nagy régi tajt pipa
6. Egy papiros vágó és 2 — két kisebb olló
7. Négy — 4 réz gyertyatartó
8. Három — 3 fekete tárcza
9. Két — 2 kaczur
10. Egy bádóg
11. Negyven kilentz — 49 kas méh a tanyán
12. Egy asztal, két karszék, egy théka, egy hosszú láda, egy nyoszolya a tanyán
13. Két — 2 fazék zsír
14. Egy mérő font réz fontal
15. Három — 3 szál diófa deszka

16. Egy kis réz hordó
17. Egy oldal bőrtáska
18. Egy pápa szem tokostul
19. Egy varró párna
20. Három — 3 virág bokréta és egy koszorú virág
21. Egy rajz zeik
22. Egy körtvély mázsa
23. Egy aczél tükör
24. Egy szivar tok
25. Egy ezüst tő, 5 réz gombos tő
26. Egy nád pálcza
27. Egy réz fazék
28. Egy öntött vas kementze
29. Egy pléh vaskemencze
30. Öt — 5 malomhoz való korong tányér
31. Egy réf
32. Egy hajfodorító
33. Két — 2 asztal
34. Hat — 6 szál deszka a majorban
35. Egy nagyobb és egy kisebb asztal
36. Két — 2 deszka lócza
37. Egy ócska posztó kanapé
38. Egy nyoszolya
39. Egy hárságy
40. Pálinka főző üst
41. Három — 3 ócska serpenyő
42. Ócska vasak
43. Egy pincze tok
44. Egy kuffer
45. Két — 2 kikészített marha bőr
46. Egy vékányi tehén répa mag
47. Egy cseresznyefa asztal
48. Egy réz üst
49. Egy konyha theka
50. Egy ócska párna zsák
51. Rózsa víz főző üst
52. Két — 2 vég és egy darab ponyvának való
53. Három ponyva
54. Hat — 6 párna tok toll
55. Három — 3 szalonna
56. Egy mázsányi só
57. Egy ócska théka
58. Mintegy száz darab szappan
59. Hat — 6 és egy darab szalonna
60. Tizennégy — 14 hájj
61. Öt — 5 bádóg harang
62. . . . ruhák
63. Hatvan — 60 csomó korczvessző
64. Egy dohány vágó maschina
65. Tüzi és épületre való fák az udvaron

} a Bodán

B) Fekvő javak

a) Belső telek és kert

1. A negyedik tizedbe egy darab	}	belső telek
2. A negyedik tizedbe ... darab		
3. A 3-ik tizedbe egy darab		
4. A harmadik tizedbe két darab	}	kert
5. A hatodik tizedbe egy darab		
6. Négy — 4 Malom		

b) Külső földek

Telek föld

1. Egy helyen egy egész telek	24
2. Egy helyen egy egész telek	24
3. Egy helyen egy egész telek	24
4. Egy helyen egy egész telek	24
5. Egy helyen féltelek	12
6. Egy helyen féltelek	12
7. Egy helyen féltelek	12
8. Egy helyen féltelek $\frac{1}{6}$ telek	4
9. Egy helyen féltelek $\frac{1}{3}$ telek	8

Ugar föld

1. Egy helyen egy egész telek	6
2. Egy helyen egy egész telek	6
3. Egy helyen egy egész telek	6
4. Egy helyen egy egész telek	6
5. Egy helyen féltelek	3
6. Egy helyen féltelek	3
7. Egy helyen $\frac{1}{6}$ telek	1
8. Egy helyen $\frac{1}{3}$ telek	2

Réti föld

1. Egy helyen egy egész telek	16
2. Egy helyen egy egész telek	16
3. Egy helyen egy egész telek	16
4. Egy helyen egy egész és $\frac{1}{8}$ telek	18
5. Egy helyen fél telek	8
6. Egy helyen fél telek	8
7. Egy helyen $\frac{1}{3}$ telek	5 és 1 V.
8. Egy helyen $\frac{1}{8}$ telek	2
	266 1 v.

Depauli föld

1. 9000 forint árrú	72
2. 9000 föld s a major	4

Vidi föld

1. Egy helyen a tanya	50
2. Egy helyen a tanya	5
3. Egy helyen a tanya	$7 \frac{2}{4}$
4. Egy helyen a tanya	10
5. Egy helyen a tanya	$3 \frac{3}{4}$

Nagyzelemér

1. Egy helyen	38
2. Egy helyen	3
3. Egy helyen	15
4. Egy helyen	8

Kis-Zelemér

1. Egy helyen	5
	221 $\frac{1}{4}$

Hadházi föld

1. Telekföld egy negyedrészt
2. Szállás föld=2 köblös és 2 vékás

C) Szőlő

1. Bodán 8 ebből Sándor kettőt eladott
2. Középkertbe 8
3. Vén kertbe 4
4. Homok kertbe 11 ebből 3 rakatlan
31 a miből kettő eladatott 3 rakatlan

7

*Nagy Sára Gál Sándorné végrendelete, Hajdúnánás, 1854. április 4.
(V. A. 302/g. 1.)*

Alább frott itten felül is megnevezett H.nánás város lakosa Nagy Sára Gál Sándor férjem hites társa, jelen végrendeletemet magában foglaló levelemnek rendiben adom tudtokra mindeneknek, a kiknek illik: hogy én még csak 43-ik esztendejét értem el életemnek, mégis a nyavalyák sullya annyira erőt vett rajtam, hogy ágyam fenekére szegeztettem és érzem minden órán a halálhoz való közeledésemet s várom a más jobb életre való elköltözésemet, de míg ép elmével vagyok, hogy Gál Sándor kedves férjemet az én halálom után testvéreim ne háborgassák, az én hátra hagyott vagyonaimba, addig kívántam ezen józan és ép elmével megfontolt végrendeletemet írásba foglaltatni ugyan is

Először. Van nekem a Pénzes Mihály kertje szomszédságában egy kertem, melyet az előtte 15 évvel első férjem Bosár Mihállyal együtt szerzettem, ezen kertnek szomszédságában lévő kertbeli házat, mely öszve roskadó félen volt, az édes Anyám néhai Jámbor Erzsébetnek engedelméből első férjemmel edjütt meg csináltattuk és lakhatóvá tettük, melyet néhai édes Anyánk nekünk által is adott; ezen kert és ház felől az az akaratom, hogy legyenek ezek az én halálom után az én mos-

tani kedves férjem Gál Sándor tulajdonai, s minthogy nekem gyermekem nints, az én testvéreim ötet annak birtokába az én halálom után soha is meg ne háboríthassák, hanem kedves férjem Gál Sándor ezen kertel és házzal tetszése szerént bánhasson.

Másodszor. A Csiha Szabó telek szomszédságában van egy tizenhatodrésztelkem minden járandóságaival edjütt. A Hodos telekből a Lopó halom járásban van egy tizenkettődrésztelk járandóságom 1/48-ad rész rétyjével edjütt — A Nagy-tilalmasi pusztán a 9.-k dülőben a Csohány János Ó Kegyelme földje szomszédságában van egy köblös földem a Nagy-tilalmasi pusztán az úgy nevezett hosszú hátnál a Csujá örökösök földje birtokában van 2 vékás földem — a Nagy-tilalmasi Görbe dűlő be a Jámbor István földje szomszédságában van ismét 2 vékás földem, ezek felől az az én változhatatlan akaratom, hogy ezen földeket bár ősiek legyenek is, az én halálom után kedves férjem Gál Sándortól, míg ő él, testvéreim el ne vegyék, hanem ő nekem, mint gyermektelen nejének egyenes örökösöm legyen és csak az Gál Sándor férjem halála után testvérem és testvérem gyermekei osztozzanak meg rajtok.

Testaments and division letters from Hajdu-towns
István Rác

The author publishes here 7 testaments and division letters from Hajdu-towns (settlements of Hajdu-county where the Heyducks were settled down in the 17th century). The author's aim was to draw the investigators' attention to these important types of source material. Testaments were made by the testator in the vening of his life, while division letters were constructed by the inheritores. Actually, both types of references can be considered as inventories of the property, the essential difference between them being that the testament emphasized only the contours of the property, its dominant elements (real properties and livestock), mentioning other, movable properties briefly, in summaries. Division letters, however, made inventories about every item of the inherited property, often remarking the estimated prices as well. As observed in the investigations, testaments were usually not followed by division letters. The inheritors made division letters mainly in those cases when no testament was found. In case of a single inheritor this was not needed at all. It means that these documents are not strongly connected to each other for the families. However, in economic and socio-historical investigations of wider projection, they complete each other's statements in such a way that one or the other is available. These statements naturally need to be completed and checked by accessory documents; if neglecting them, the investigator would lose information, irreplaceable from any other references.

Завещания и описи имущества хайдукских городов
Иштван Рац

Автор приводит завещания и описи имущества 7-и хайдукских городов. Целью являлось направить внимание исследователей на важный тип источников информации. Завещания составлялись владельцем имущества на закате его жизни, а опись имущества обычно делали наследники. Обычно оба источника можно считать учетом имущества. Главное отличие в них в том, что завещание содержит в себе контуры наследства, доминирующие элементы его (недвижимое имущество и поголовье скота), а об остальном имуществе были только ссылки обобщающего характера. Однако опись имущества с пунктуальной точностью содержит перепись унаследованного имущества и довольно часто с указанием его ценности. Накопленный опыт исследований показывает, что завещания обычно не сопровождалась описью имущества. В большинстве случаев наследники составляли описи имущества только в таких случаях, если не было завещания. Однако в случае единственного наследника в этом не было необходимости. Таким образом, речь идет о семейных документах, которые не являются неразрывно связанными между собой. Однако в ходе исследований экономики и общественной истории в более широком аспекте они хорошо дополняют друг друга: всегда находится в распоряжении либо один, либо другой документ. Данные, однако, требуют дополнения и контроля. Однако, если не принимать их во внимание, то исследователь должен отказаться от множества такой информации, которую он не может получить ни из одного другого источника.